УДК 37.07:005.3

Валерія Г. Щербак, Вадим Є. Афтанділянц
Київський національний університет технологій та дизайну

МЕХАНІЗМ НАДАННЯ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Запропоновано механізм просування результатів інтелектуальної діяльності на підставі використання моделі надання консалтингових послуг у сфері вищої освіти на базі окремого підрозділу, відокремлення якого у відповідну структурну одиницю дозволить найбільш ефективно використовувати потенціал ВНЗ, здійснювати наукову діяльність за кількома спеціалізованими напрямками завдяки тісної взаємодії університету з базовими організаціями різного профілю діяльності; сприятиме організації магістерських програм з урахуванням досвіду роботи провідних галузевих підприємств, залученню фахівців-інноваторів для консультування, що дає можливість отримувати замовників на ряд інноваційних проектів.

Ключові слова. *Консалтингова діяльність вищих навчальних закладів; механізм; модель організації консалтингової діяльності ВНЗ; інтелектуальна діяльність.*

Валерия Г. Щербак, Вадим Е. Афтандилянц
Киевский национальный университет технологий и дизайна

МЕХАНИЗМ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ КОНСАЛТИНГОВЫХ УСЛУГ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Предложен механизм продвижения результатов интеллектуальной деятельности на основании использования модели предоставления консалтинговых услуг в сфере высшего образования на базе отдельного подразделения, выделение которого в соответствующую структурную единицу позволит наиболее эффективно использовать потенциал вуза, осуществлять научную деятельность по нескольким специализированным направлениям благодаря тесному взаимодействию университета с базовыми организациями различного профиля деятельности; способствовать организации магистерских программ с учетом опыта работы ведущих отраслевых предприятий, привлечению специалистов-инноваторов для консультирования, дает возможность получать заказчиков на ряд инновационных проектов.

Ключевые слова*. Консалтинговая деятельность высших учебных заведений; механизм; модель организации консалтинговой деятельности вуза; интеллектуальная деятельность.*

Valeriia G. Shcherbak, Vadim Y. Aftandilyants
Kiev National University of Technology and Design

MECHANISM FOR PROVISION OF CONSULTING SERVICES IN HIGHER EDUCATION

The mechanism of promotion of intellectual activity on the basis of the model consulting services in the field of higher education on the basis of a separate division, separation is the appropriate structural unit will allow the most efficient use of the potential of universities to carry out research activities in several specialized areas through close cooperation of the University with the basic organizations of different business profile; Master's programs will facilitate the experience of leading industry companies attract specialists to advise innovators, giving customers the opportunity to receive a number of innovative projects.

Keywords*. The consulting activities of higher education institutions; mechanism; model of university organization consulting; intellectual activity.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економічне управління в сучасних умовах залежить від результативності застосованих методів, ефективність яких істотно зростає у разі використання засобів консалтингу. Така ситуація пояснюється здебільшого тим, яку групу консультантів залучено до вирішення кожної конкретної проблеми, якими компетенція вони володіють, які знання, досвід, професійні навички мають, що має ключовий вплив на прийняття рішень в різних секторах економіки і управління.

Ринок консалтингових послуг представляє собою конкурентну монополію, де велику частку займає так звана «велика четвірка» – транснаціональні консалтингові групи, а решту представляють організації, які займають певні ніші за географічною, галузевою та товарною ознаками. Вищі навчальні заклади займають нішу освітнього консалтингу, експертної діяльності та консультування в галузі дослідження і розробок. Консалтинг у сфері освіти розвинений достатньо широко, що дозволяє структурувати форми і механізми взаємодії зі споживачами різних освітніх і консалтингових послуг. Дані послуги мають характерні властивості того, що в економічній науці називають суспільним благом, оскільки вони генерують додану вартість від зростання освітнього рівня населення для всього суспільства.

Разом з тим, для подальшого розвитку ВНЗ необхідно детальне вивчення яким чином інструментарії консалтингу можуть не тільки створювати додану вартість, а й які механізми його впровадження необхідно розробити, які принципи надання консалтингових послуг для кожного з цільових сегментів застосовувати та якими найбільш раціональними та ефективними способами комунікації ВНЗ з цільовою аудиторією доцільно користуватися.

Аналіз останніх публікацій по проблемі. Теоретичним аспектам сфери консалтингових послуг займались багато вітчизняних та зарубіжних вчених, а

також практиків у сфері консалтингу, зокрема: В. Гончарук [9], П. Друкер, Ф. Котлер, К. Макхем [8], Е. Семенюк [3] та ін.

Роботи В. Ф. Іванова [10], О. К. Мелещенка [10]. В. Д. Пархоменко [1], О. В. Пархоменко [1], Г. В. Сілкової [4] присвячені дослідженню здебільшого ефективності функціонування консалтингових організацій, а також можливих сфер консалтингових та інформаційних послуг.

Особливості використання та доцільності впровадження консалтингових послуг у сферу діяльності ВНЗ досліджуються вченими І. І. Бабиним [5], Ю. І. Бєляєвим, Я. Я. Болюбашом [5], Т. М. Власюк [7], А. А. Гармашом [5], І. М. Грищенком [7], В. Г. Кременем [5], Д. А. Макатьорою [7], В. С. Пономаренком [6], О. В. Співаковським [1], Д. В. Табачником [5], Д. Є. Щедролосьєвим [1].

Невирішені частини дослідження. Проведений аналіз здобутків науковців в сфері консалтингу довів, що багато теоретичних та методичних питань, пов'язаних з дослідженням основ функціонування і надання консалтингових послуг; особливостей організації консалтингових послуг, характерних саме для вищих навчальних закладів, вивчені не до кінця, а ряд положень носить дискусійний характер. Особливої важливості набуває наукова розробка організаційних засад надання консалтингових послуг у вищих навчальних закладах, спрямованих на комерціалізацію їх інтелектуальних ресурсів. Актуальність і недостатня розробленість перелічених проблем, пов'язаних з організацією консалтингової діяльності у вищих навчальних закладах, послужили підставою для вибору теми дослідження.

Мета дослідження: обґрунтування ефективності консалтингових послуг у сфері вищої освіти та розробка механізму їх надання.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Поділ освітнього процесу як основної сфери діяльності і консалтингу як додаткової, є об'єктивною необхідністю. Саме надання освітніх послуг відповідно до існуючих стандартів, критеріїв та правил дозволяє говорити про відокремлення цього виду діяльності вищого навчального закладу як синергетичної складової забезпечення основного виду діяльності університету. Такий підхід пояснюється тим, що освітні послуги доцільно представити як обсяг навчальної та наукової інформації, суму знань освітнього (загального і спеціального) характеру, а також ряду навичок, що передаються цільової аудиторії (студентам, слухачам) в рамках певної освітньої програми [6].

Доцільність використання консалтингових послуг в сфері вищої освіти, на нашу думку, детермінується важливістю забезпечення потенційного споживача необхідними інформаційними та інтелектуальними ресурсами, що дозволяє більш ефективно виконувати поставлені перед ним завдання. При цьому реалізується процес передачі досягнень університетської науки іншим організаціям [4].

Основними типами консалтингових послуг вищого навчального закладу є [2; 3, С.42-44; 7]:

1) Консалтинг освітньої діяльності:
- розробка навчальних матеріалів на замовлення сторонніх організацій (для внутрішніх центрів корпоративного навчання, центрів людських ресурсів);
- підвищення кваліфікації і перепідготовка кадрів;
- організація виїзних лекцій, занять з видачею іменних сертифікатів.

2) Консалтинг в науковій діяльності:
- участь в конкурсах на отримання грантів;
- створення ліцензійних служб, патентування;
- проведення наукових досліджень по заявленій тематиці;
- підготовка наукових статей, звітів.

3) Консалтинг в експертній діяльності:
- проведення експертизи та висновок по різних об'єктах, видам діяльності;
- розробка рекомендацій, маркетингово-інформаційних досліджень за запитом організацій, підприємств.

Поява інкубаторів при провідних вищих навчальних закладах в кінці 1990-х рр. сформувало новий вид діяльності ВНЗ – створення і просування інновацій. Саме в таких структурах вперше стала очевидна потреба початківців інноваторів в консультаційних послугах, які сьогодні виділилися в окрему область діяльності – консалтинг в сфері вищої освіти. На наш погляд, інкубатор є оптимальною формою організації інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах. Серед всіх технопаркових структур – інкубатор є первинною, чиїм завданням є підтримка розвитку інноваційної діяльності. Суть функціонування інкубатора при ВНЗ полягає в створенні оптимальних умов для практичного втілення інноваційних ідей. За допомогою даної структури ВНЗ здатний надавати інноваційним організаціям різні послуги, такі як надання приміщень за пільговою ціною, організації доступу до різного устаткування, а також проведення консультації з різних питань – юридичних, фінансових, маркетингових тощо [9].

Таким чином, сутність надання консалтингових послуг у сфері вищої освіти концентрується на певних напрямах, пов'язаних переважно з інноваціями і освітою. При цьому власне освітній процес – навчання студентів за обраною спеціальністю – залишається ключовою сферою діяльності ВНЗ. Слід виділити послуги, пов'язані з підвищенням кваліфікації, перепідготовкою кадрів, а також консультуванні внутрішніх служб різних організацій. Однак, на наш погляд, особливої актуальності набуває напрямок, пов'язаний з інноваційною діяльністю і реалізацією інтелектуальної власності вищих навчальних закладів.

Динамічний розвиток ВНЗ, перетворення їх на центри виробництва знань і технологій стимулює розвиток при них технопаркових та кластерних структур, які породжують новий вид університетського консалтингу – в області розробки і просування інновацій за підтримкою бізнесу: провідних підприємств у певній галузі. Прикладом такого освітньо- виробничого кластеру є Кластер

легкої промисловості Київського національного університету технологій та дизайну [7].

Підвищення ефективності надання консалтингових послуг вищими навчальними закладами має бути пов'язано з оптимізацією консалтингових підрозділів ВНЗ і розвитком нових напрямків консалтингової діяльності. Причому розробка та практична реалізація ефективного механізму надання консалтингових послуг ускладнюється тим, що організаційна структура ВНЗ не завжди включає окремі підрозділи, діяльність яких пов'язана з наданням безпосередньо цим видом діяльності. Більшість ВНЗ ведуть консалтингову діяльність в рамках існуючих підрозділів, наприклад наукове консультування при аспірантурі та докторантурі, консалтингові послуги в рамках факультетів підвищення кваліфікації та додаткової освіти [4, С.15-16].

Окремим видом консалтингової діяльності ВНЗ є надання спеціалізованих консалтингових послуг як продукту інтелектуальної діяльності, пов'язаної з впровадженням інновацій в освітню, маркетингову та технологічну діяльність, а також послуг з адаптації та супроводу даних інновацій на конкретному економічному об'єкті-замовнику, що вимагає виділення окремих, структурно відокремлених підрозділів, що виконують весь комплекс робіт по даному напрямку.

На думку більшості вчених [5; 6; 7; 10] розвиток нових напрямків консалтингової діяльності ВНЗ необхідно проводити за допомогою впровадження соціально-етичного маркетингу у вигляді формальної і неформальної взаємодії зі споживачами в кожному сегменті. При організації консалтингової діяльності ВНЗ в галузі науки і інновацій необхідно також враховувати наявний досвід університетів по роботі з різними організаціями, установами. Наприклад, наявність базових підприємств для кафедр і окремих підрозділів, робота з випускниками, що добилися успіху при комерціалізації наукових досліджень і розробок.

На думку науковців та практиків, для системи вищої школи можливо використання двох моделей реалізації механізму консалтингу [1; 2; 4, С.15-16]. До першого виду належить модель (рис.1), створена на базі окремого консалтингового підрозділу.

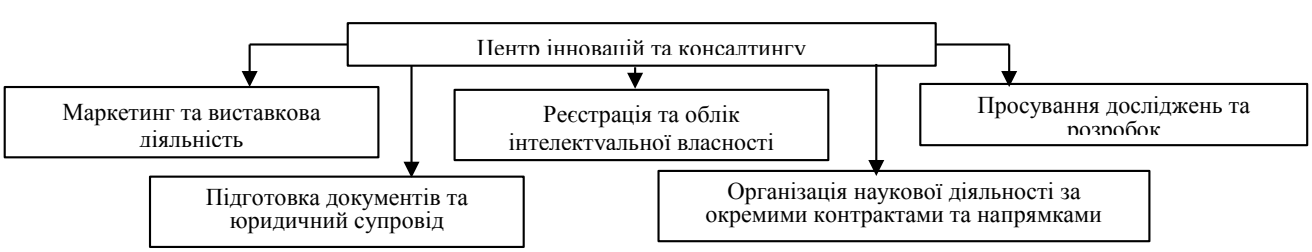

Складено на основі: [1; 2; 4, С.15-16; 6; 9]

Рис. 1. **Модель організації консалтингової діяльності на базі окремого підрозділу**

Перевагами такої моделі є можливість централізації всіх функцій по роботі з інтелектуальної власністю, просуванню інноваційних розробок, залучення фахівців різного профілю; спрощення роботи за проектами; значне зростання організаційної ефективності.

Використання такої моделі сприятиме роботі ВНЗ одночасно за кількома науковим напрямками, що полегшує процес просування розробок і надання консалтингових послуг. В цьому випадку можливості університетського консалтингу мають використовуватися найбільш повно тому, що консультанти задіяні у всіх складових технологічного ланцюжка просування інновації: від розробки до стадії реалізації. Послуга надана у такому вигляді буде найбільш повно затребувана підрозділами ВНЗ, що підвищить ефективність її реалізації.

Значну частину вітчизняних вищих навчальних закладів складають університети, що мають початкову цільову спрямованість на певний сегмент або галузь економіки. До таких можна віднести, наприклад, Київський національний університет технологій та дизайну – легка промисловість, Національний університет харчових технологій – харчова промисловість. Як показує практика, результати дослідницької діяльності таких університетів мають певну спрямованість, або зачіпають суміжні галузі науки. У такому випадку, на наш погляд, доцільність реалізації послуги університетського консалтингу у представленому на рис.1 вигляді можна поставити під сумнів. Це пов'язано з тим, що спеціалізація на конкретних областях наукової діяльності призводить до формування відповідного науково-викладацького складу, що здійснює наукову діяльність, підготовку студентів з профільних освітніх програм, налагодженню взаємозв'язків з організаціями відповідного профілю діяльності. Для реалізації механізму консалтингової діяльності тут необхідно використовувати наявний досвід університетів по роботі з базовими організаціями, встановленню партнерських відносин з високотехнологічними організаціями.

В такому випадку доцільно реалізовувати другу модель, яка формується у вигляді окремого факультету всередині університету або іншого структурного підрозділу (наприклад, проектного офісу), основним завданням якого буде не стільки освітня діяльність, скільки надання консалтингових послуг по роботі з інноваційними проектами і просування розробок. Гуртуючись на досвіді ряду провідних університетів, таку модель представити таким чином (рис.2):

Складено на основі: [1; 2; 4, С.15-16; 6; 9]

Рис. 2. **Модель організації консалтингової діяльності на базі факультету**

Основними перевагами такої моделі є: представлення організації консалтингової діяльності у більш звичному вигляді; можливість концентрації консалтингової діяльності на певних напрямках; отримання синергетичного ефекту від суміщення освітньої та консалтингової діяльності; організація освітніх магістерських програм з урахуванням досвіду роботи базових організацій (підприємств, що входять до технопаркових та кластерних структур); залучення фахівців для консультування з цих підприємств та організацій; можливість отримання замовника на ряд інноваційних проектів, грантової підтримки інноваційної діяльності.

Завдяки застосуванню однієї з запропонованих моделей надання консалтингових послуг вищі навальні заклади отримують можливість оптимізувати не тільки консалтингову, а й всі інші види діяльності: освітню, інноваційну, дослідницьку тощо. Розроблені моделі враховують специфіку ВНЗ, а запропоновані рекомендації по впровадженню дозволяють визначити перспективи вищої школи в області консалтингу, обґрунтовано виділити точки росту і спеціалізацію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати наукової діяльності та інтелектуальна власність вищого навчального закладу дозволяє отримати значний економічний ефект і активізувати консалтингову діяльність. Організація роботи консалтингових підрозділів ВНЗ є процесом щодо залучення науково-педагогічного складу до науково-дослідної консалтингової діяльності, відбору науково-інноваційних ідей, а також можливості стандартизації даного процесу.

Проведені дослідження дозволили запропонувати найбільш доцільні моделі організації консалтингової діяльності на базі ВНЗ, основою яких є створення при університетах окремих структурних підрозділів – малих консалтингових організацій, інтегруючих в собі функції інноваційних та спеціалізованих організацій, основним завданням яких, є консолідація всіх інтелектуальних ресурсів для формування бази інтелектуальних знань і системи управління цими знаннями з метою забезпечення потенційних замовників необхідними інформаційно-консалтинговими послугами.

Малі організації, створені при вищих навчальних закладах і орієнтовані на надання послуг в частині освітньої, наукової та інноваційно-орієнтованої діяльності, сприятимуть: застосуванню методів синергитично-орієнтованого консалтингу (синергитичний ефект проявляється у взаємодії освітньої, наукової та інноваційно-орієнтованої діяльності); стратегічній орієнтації університету на спеціалізацію послуг для різних сегментів ринку; прагненню до максимальної стандартизації вже апробованих з високим ступенем ефективності видів послуг; адаптації стандартизованих видів послуг під конкретного замовника; залученню фахівців з різних областей діяльності; максимальному використанню інтелектуального ресурсу ВНЗ.

Таким чином, ефективність консалтингових послуг у сфері вищої освіти є однією з умов, які забезпечують установам і організаціям сталий розвиток і конкурентні переваги на ринку.

Література

1. Бєляєв Ю. І. Інформаційно-аналітична система керування вищим навчальним закладом "Університет" [Текст] : прикладний аспект / Ю. І. Бєляєв, О. В. Співаковський, Д. Є. Щедролосьєв – Херсон : ХДУ, 2006. – 346 с.

2. Пархоменко В. Д. Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності [Текст] : монографія / В. Д. Пархоменко, О. В. Пархоменко. — К. : УкрІНТЕІ, 2006. – 224 с.

3. Семенюк Е. П. Інформаційно-аналітична діяльність у структурі та механізмах соціальної практики [Текст] / Е. П. Семенюк // Наук.-техн. інформ. – 2003. – № 2. – С. 42-44.

4. Сілкова Г. В. Інформаційно-аналітична діяльність як напрям інформаційної діяльності [Текст] / Г. В. Сілкова // Вісник Кн. палати. – 2009. – № 3. – С.15-16.

5. Бабин І.І. Національний освітній глосарій: вища освіта [Текст] / І.І. Бабин, Я.Я. Болюбаш, А.А. Гармаш й ін. ; за ред. Д.В. Табачника і В.Г. Кременя. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. – 100 с.

6. Пономаренко В.С. Проблеми підготовки компетентних економістів та менеджерів в Україні [Текст] : монографія / В.С. Пономаренко. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2012. – 328 с.

7. Грищенко І.М. Методика рейтингової оцінки іміджевої привабливості спеціальностей вищого навчального закладу [Текст] / І.М. Грищенко, Т.М. Власюк, Д.А. Макатьора // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – № 1. – С. 245-252.

8. Макхэм К. Управленческий консалтинг [Текст] / К. Макхэм – М. : Дело и сервис, 2009 – 326 с.

9. Гончарук В. А. Маркетинговое консультирование [Текст] / В. А. Гончарук – М. : Дело, 2008. – 248 с.

10. Іванов В. Ф. Сучасні комп’ютерні технології і засоби масової комунікації: аспекти застосування [Текст] / В. Ф. Іванов, О. К. Мелещенко – К. : ІЗМН, 2015. – 180с.